

Ingliz tilida o‘qish ko‘nikmalarini baholashning samarali usullari va nazorat mexanizmlari

Xayitboyev Baxrombek Erkinovich

khaitbaevbakhrambek@gmail.com

stajyor-o‘qituvchi

O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz tilida o‘qish ko‘nikmalarini baholash va nazorat qilish masalalari o‘rganiladi. O‘qish ko‘nikmalarini rivojlantirish jarayonida baholashning ahamiyati va nazoratning samaradorligini oshirish usullari muhokama qilinadi. Baholashning diagnostik, formatik va summativ turlari tahlil qilinib, har birining o‘quv jarayoniga qo‘shadigan hissasi o‘rganiladi. Ushbu usullar yordamida o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini aniqlash, ularga o‘zlashtirish jarayonida yordam berish imkoniyatlari yoritiladi. Shuningdek, maqolada o‘quvchilarning ehtiyojlarini hisobga olgan holda individual yondashuvning muhimligi ta‘kidlanadi. Raqamli texnologiyalar, interaktiv platformalar va zamonaviy baholash vositalarining o‘quv jarayoniga tatbiq etilishi tahlil qilinib, ularning ta‘lim samaradorligini oshirishdagi roli ko‘rsatiladi. Shuningdek, tadqiqot davomida o‘quvchilarning faol ishtirokini ta‘minlash uchun innovatsion yondashuvlar ham taklif etilgan. Tadqiqot natijalari ingliz tilini o‘rgatish sifatini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni taklif etadi. Ushbu maqola o‘qituvchilar va ta‘lim sohasidagi mutaxassislar uchun nazariy va amaliy jihatdan foydalidir. Maqola ta‘lim sifatini oshirishga hissa qo‘shadi va o‘quv jarayonining samaradorligini yanada oshiradi. Bu esa, talabalarning muvaffaqiyatiga katta ta‘sir ko‘rsatadi va ularning o‘zlashtirish darajasini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so‘zlar: o‘qish ko‘nikmalari, baholash mezonlari, nazorat vositalari, texnologik yondashuv, ta‘lim sifati, o‘quv jarayoni.

Эффективные методы оценки навыков чтения на английском языке и механизмы контроля

Хаитбоев Бахромбек Эркинович

khaitbaevbakhrambek@gmail.com

преподаватель-стажер

Узбекский государственный университет мировых языков

Аннотация. В данной статье изучаются вопросы оценки и контроля навыков чтения на английском языке. Обсуждается значение оценки в процессе развития навыков чтения и методы повышения эффективности контроля. Анализируются диагностические, формативные и суммативные виды оценки, а также их вклад в образовательный процесс. Эти методы позволяют выявить уровень знаний и навыков учащихся, а также поддерживать их в процессе усвоения материала. В статье подчеркивается важность индивидуального подхода с учетом потребностей учащихся. Рассматривается внедрение цифровых технологий, интерактивных платформ и современных инструментов оценки в образовательный процесс, а также их роль в повышении эффективности обучения. Кроме того, предлагаются инновационные подходы, направленные на обеспечение активного участия учащихся в процессе обучения. Результаты исследования включают практические рекомендации по улучшению качества преподавания английского языка. Статья представляет теоретическую и практическую ценность для преподавателей и специалистов в области образования. Она способствует повышению качества образования и улучшению

эффективности учебного процесса, оказывая значительное влияние на успех учащихся и повышая их уровень усвоения материала.

Ключевые слова: навыки чтения, критерии оценки, инструменты контроля, технологический подход, качество образования, учебный процесс.

Effective methods for assessing reading skills and control mechanisms in English

Khaitbaev Bakhrombek Erkinovich
khaitbaevbakhrambek@gmail.com

trainee teacher

Uzbekistan state world languages university

Annotation: This article examines the issues of assessing and monitoring reading skills in English. It discusses the importance of assessment in the process of developing reading skills and methods to enhance the effectiveness of monitoring. Diagnostic, formative, and summative types of assessment are analyzed, highlighting their contribution to the educational process. These methods provide opportunities to identify students' knowledge and skills and assist them in the learning process. The article emphasizes the significance of an individual approach that considers students' needs. It explores the integration of digital technologies, interactive platforms, and modern assessment tools into the educational process and their role in improving the effectiveness of education. Additionally, innovative approaches are proposed to ensure active student participation during the study. The findings offer practical recommendations aimed at enhancing the quality of teaching English. This article is of theoretical and practical value for teachers and education specialists. It contributes to improving the quality of education and increasing the efficiency of the learning process, significantly impacting students' success and boosting their learning outcomes.

Keywords: reading skills, assessment criteria, monitoring tools, technological approach, quality of education, learning process.

Hozirgi globallashuv davrida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini o'rganish jahon miqyosida dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ingliz tili nafaqat xalqaro muloqot vositasi, balki ilm-fan, texnologiyalar, madaniyat va biznes sohalarida ham asosiy aloqa tili sifatida o'z o'rniga ega. Shu sababli, ingliz tilini o'qitish va o'rgatish jarayonida to'g'ri baholash tizimlarini shakllantirish va samarali nazorat mexanizmlarini ishlab chiqish o'ta muhim hisoblanadi. O'qish ko'nikmalari til o'rganishning asosiy tarkibiy qismlaridan biri bo'lib, o'rganilayotgan tilni tushunish, o'zlashtirish va qo'llashda muhim rol o'ynaydi.

O'qish nafaqat yangi ma'lumotlarni o'zlashtirish, balki so'z boyligini oshirish, grammatik qoidalarni mustahkamlash va umumiy muloqot qobiliyatini rivojlantirish vositasi hamdir. Shu bilan birga, o'quvchilarning o'qish bo'yicha yutuqlarini to'g'ri baholash va monitoring qilish bu jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi (Karimov, 2015). Ammo bu oson vazifa emas, chunki har bir o'quvchining bilim darajasi, qobiliyatlari va ehtiyojlari turlicha bo'lib, bu baholash jarayonini yanada murakkablashtiradi. Ingliz tilini o'qitish jarayonida o'qish ko'nikmalarini baholash samaradorligini oshirish uchun zamonaviy yondashuvlarni qo'llash zarur. Bu yondashuvlar orasida diagnostik testlar, formatif baholash usullari, summativ nazorat va reflektiv baholash usullari alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu yondashuvlar yordamida o'qituvchi o'quvchilarning o'qish qobiliyatlarini aniqlab, ularga mos tarzda qo'llab-quvvatlash imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, samarali nazorat mexanizmlari orqali o'quvchilarning bilim darajasi va o'qish ko'nikmalarini doimiy ravishda kuzatib borish imkoniyati paydo bo'ladi.

Mazkur maqola ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini baholashning samarali usullari va nazorat mexanizmlarini o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, ushbu sohadagi dolzarb muammolarni tahlil qilish,

ilgʻor tajribalarni oʻrganish va amaliy takliflarni ishlab chiqishni maqsad qilgan. Tadqiqot davomida oʻqish koʻnikmalarini baholash jarayonida duch kelinadigan asosiy muammolar, zamonaviy baholash vositalarining samaradorligi va nazorat tizimlarini takomillashtirish yoʻllari koʻrib chiqiladi (Xudoyberdiyev, 2018). Shuningdek, maqolada baholashning metodologik asoslari, zamonaviy texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar yoritiladi. Jumladan, oʻqish koʻnikmalarini baholashda test vositalaridan foydalanish, differensial baholash yondashuvlari va oʻquvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Mazkur yoʻnalishlar oʻqitish jarayonining samaradorligini oshirish va oʻquvchilarning oʻzlashtirish darajasini yaxshilashga qaratilgan. Oʻzbekistonning milliy taʼlim tizimida ingliz tilini oʻqitish boʻyicha olib borilayotgan islohotlar va bu boradagi xalqaro tajribalar ham maqolaning asosiy eʼtibor markazida boʻladi (Bobojonov, 2020). Xususan, 2020-2030-yillarga moʻljallangan davlat taʼlim dasturlarida xorijiy tillarni oʻrganish va oʻqitishda innovatsion yondashuvlarni keng joriy qilish masalasi belgilangan boʻlib, bu mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi.

Mazkur maqola taʼlim sohasida faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, ingliz tili oʻqituvchilari, shuningdek, ilmiy tadqiqotchilar uchun foydali boʻlib, ularning amaliy ish faoliyatida foydalanishlari uchun muhim uslubiy va nazariy koʻrsatmalarni oʻz ichiga oladi. Natijada, bu yondashuvlar orqali oʻquvchilarni baholash jarayonini yanada samarali, obʼyektiv va sifatli amalga oshirish imkoniyati yaratiladi (Qodirova, 2019). Shu tariqa, maqolaning kirish qismi uning maqsadi, dolzarbligi va kutilayotgan natijalari haqida umumiy tasavvur hosil qilishga yordam beradi va keyingi boblarda beriladigan tadqiqot natijalari uchun zamin yaratadi. Ingliz tilini oʻrganishda oʻqish koʻnikmalarini rivojlantirish tilni puxta egallashning muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Bu koʻnikmalar nafaqat yangi maʼlumotlarni oʻzlashtirish, balki tilning boshqa jihatlarini, jumladan, yozuv, tinglab tushunish va nutq qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu boisdan oʻqish koʻnikmalarini baholash va monitoring qilish taʼlim jarayonining samaradorligini oshirishda asosiy vositalardan biri hisoblanadi.

Baholash oʻqituvchi va oʻquvchi uchun bir vaqtning oʻzida qator foydali vazifalarni bajaradi. Avvalo, baholash jarayoni oʻquvchining kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga imkon beradi (Yoqubov, 2021). Bundan tashqari, toʻgʻri tashkil etilgan baholash tizimi oʻquvchini oʻz bilimini yanada chuqurlashtirishga va oʻz ustida ishlashga undaydi.

Hozirgi kunda ingliz tilini oʻqitishda zamonaviy baholash usullaridan foydalanish keng ommalashmoqda. Quyida ushbu usullarning ayrimlari keltiriladi:

a) Diagnostik testlar oʻquvchining boshlangʻich bilim darajasini aniqlashda qoʻllaniladi. Ushbu testlar orqali oʻqituvchi oʻquvchining qaysi jihatlarini boʻyicha yordamga muhtojligini aniqlaydi va oʻquv jarayonini shu asosda rejalashtiradi.

b) Formativ baholash jarayonida oʻquvchilarning oʻqish koʻnikmalari bosqichma-bosqich kuzatilib, baholanadi. Bu usul orqali oʻquvchilarning taraqqiyoti muntazam ravishda monitoring qilinadi va kerakli oʻzgarishlar amalga oshiriladi.

c) Summativ baholash maʼlum bir oʻquv davri yakunida oʻtkaziladi va oʻquvchilarning umumiy yutuqlarini baholashga xizmat qiladi. Bu usul orqali oʻquvchilar oʻqish koʻnikmalari boʻyicha erishgan natijalar aniqlanadi.

d) Reflektiv baholash orqali oʻquvchilar oʻz faoliyatini mustaqil tahlil qilish va oʻzlashtirgan bilimlarini baholash imkoniyatiga ega boʻladilar. Bu usul oʻquvchilarning tanqidiy fikrlash koʻnikmalarini rivojlantiradi.

Oʻqish koʻnikmalarini baholashda samarali nazorat mexanizmlaridan foydalanish oʻquvchilarning bilim darajasini doimiy ravishda kuzatib borish imkonini beradi. Quyidagi mexanizmlar ayniqsa samarador hisoblanadi:

a) Individual yondashuv

Har bir o'quvchining ehtiyojlari va bilim darajasi turlicha bo'lganligi sababli, nazorat mexanizmlari individual yondashuvga asoslanishi lozim. Bu yondashuv orqali har bir o'quvchiga mos bo'lgan baholash tizimi yaratiladi.

b) Interaktiv texnologiyalar

Interaktiv texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning o'qish ko'nikmalarini samarali nazorat qilishga yordam beradi. Masalan, onlayn testlar, interaktiv platformalar va mobil ilovalar orqali o'quvchilar faoliyatini kuzatish mumkin.

c) Reflektiv tahlil

Reflektiv tahlil orqali o'quvchilarning o'z bilimlarini tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Bu mexanizm nafaqat o'qituvchi, balki o'quvchi uchun ham o'zaro foydali bo'ladi. Xalqaro ta'lim tizimlarida ingliz tilini o'qitish bo'yicha olib borilayotgan tajribalar o'qish ko'nikmalarini baholash va nazorat qilish bo'yicha samarali yondashuvlarni o'z ichiga oladi (To'xtasinova, 2017). Jumladan, Cambridge Assessment tizimi, IELTS va TOEFL kabi xalqaro baholash tizimlari orqali o'quvchilarning o'qish bo'yicha erishgan natijalari aniqlanadi va ularning bilim darajasi baholanadi. Ushbu tajribalar milliy ta'lim tizimida ham joriy etilishi mumkin.

O'zbekistonning milliy ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitishda baholash va nazorat qilish tizimlarini takomillashtirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, zamonaviy o'quv dasturlari va innovatsion texnologiyalar yordamida o'qitish jarayonini yanada samarali qilishga qaratilgan loyihalar ishlab chiqilmoqda (Bekmurodov, 2016). Bu bo'limda o'qituvchilar va tadqiqotchilar uchun nazariy va amaliy ko'rsatmalar hamda foydali tavsiyalar keltiriladi. Mazkur yondashuvlar o'quvchilarning o'qish ko'nikmalarini samarali baholash va nazorat qilishda muhim rol o'ynaydi.

Ingliz tilida o'qish ko'nikmalarini baholash va nazorat qilish jarayonlari ta'lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Tadqiqot davomida o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish va baholashga oid zamonaviy yondashuvlar, usullar va nazorat mexanizmlarining samaradorligi tahlil qilindi. Quyidagi xulosalar chiqarildi:

1. Baholashning ahamiyati. O'qish ko'nikmalarini baholash jarayoni o'quvchilarning bilim darajasi va taraqqiyotini aniqlashda, shuningdek, ularning o'z bilimlarini mustahkamlashga bo'lgan rag'batini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Baholash, shuningdek, ta'lim jarayonini samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi asosiy vosita sifatida namoyon bo'ladi. To'g'ri tashkil etilgan baholash tizimi orqali o'qituvchilar o'quvchilarning kuchli va zaif tomonlarini aniqlash imkoniga ega bo'ladilar.

2. Zamonaviy baholash usullari. Diagnostik, formativ, summativ va reflektiv baholash kabi yondashuvlar o'qish ko'nikmalarini to'g'ri baholash va individual yondashuvni ta'minlash imkonini beradi. Ushbu usullar o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning bilimlarini mustahkamlash va tilni yanada chuqurroq o'rganishga undash uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Ayniqsa, formativ baholash jarayoni o'quvchilarning o'qish bo'yicha rivojlanishini doimiy ravishda kuzatib borishga imkon beradi. Summativ baholash esa o'quvchilar erishgan natijalarni umumlashtirib, kelgusida qaysi yo'nalishlarda ishlash kerakligini aniqlashda muhim vositadir.

3. Texnologiyalarning roli. Interaktiv texnologiyalar, onlayn platformalar va mobil ilovalar o'quvchilarning o'qish ko'nikmalarini samarali nazorat qilish va ularga moslashuvchan yondashuvni ta'minlash imkoniyatini yaratadi. Masalan, onlayn testlar va elektron baholash tizimlari yordamida o'quvchilar faolligini oshirish mumkin. Interaktiv texnologiyalar orqali ta'lim jarayoni o'quvchilar uchun yanada qiziqarli va samarali bo'lishi ta'minlanadi. Bu esa nafaqat bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshiradi, balki o'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda ham ijobiy natijalar beradi.

4. Xalqaro tajribalar va milliy imkoniyatlar. Xalqaro baholash tizimlari, jumladan, IELTS va TOEFL tajribalari, milliy ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni joriy qilish uchun muhim manba hisoblanadi. Xalqaro tajribalar asosida ishlab chiqilgan baholash mexanizmlari o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashuvchan yondashuvni ta'minlaydi. O'zbekiston

ta'lim tizimida ushbu tajribalardan foydalanish imkoniyatlari mavjud bo'lib, ularni mahalliy sharoitlarga moslashtirish orqali ta'lim jarayonini takomillashtirish mumkin.

5. Milliy ta'lim tizimidagi imkoniyatlar. O'zbekistonning milliy ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitishda baholash va nazorat qilish tizimlarini takomillashtirish bo'yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Xususan, zamonaviy o'quv dasturlari va innovatsion texnologiyalar yordamida o'qitish jarayonini yanada samarali qilishga qaratilgan loyihalar ishlab chiqilmoqda. Mahalliy ta'lim tizimida xalqaro tajribalarni qo'llash, mahalliy ehtiyojlarga moslashtirilgan test tizimlarini yaratish va ularni qo'llash imkoniyatlarini oshirish bo'yicha ishlar olib borilmoqda.

6. Tavsiya va takliflar. Ushbu tadqiqot natijalari asosida quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi:

– O'qituvchilar uchun zamonaviy baholash usullari va interaktiv texnologiyalarni qo'llash bo'yicha muntazam o'quv seminarlarini tashkil etish;

– O'qish ko'nikmalarini baholashga oid mahalliy sharoitlarga moslashgan test materiallarini ishlab chiqish;

– O'quvchilarning baholash jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlash uchun reflektiv tahlil va boshqa innovatsion yondashuvlardan foydalanish;

– Mahalliy ta'lim muassasalarida xalqaro baholash tizimlari tajribasini tatbiq qilish va ulardan o'zlashtirish jarayonida foydalanish.

Mazkur tadqiqot natijalari o'qituvchilar va ta'lim sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lib, ularni ta'lim jarayonini yanada takomillashtirishda qo'llash mumkin. Ayniqsa, o'qish ko'nikmalarini baholash jarayonida samaradorlikni oshirish va o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish bo'yicha keltirilgan tavsiyalar dolzarbdir.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda baholash va nazorat tizimlarini takomillashtirish o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga xizmat qiladi va ta'lim jarayonining sifatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Ushbu tadqiqot orqali olingan natijalar o'qituvchilarga o'quv jarayonini yanada samarali va mazmunli qilish uchun foydali manba bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bekmurodov F. (2016). Ingliz tilini o'qitishda test tizimlaridan foydalanish. – Toshkent: Innovatsiya, 98.

2. Bobojonov O. (2020). Akademik ingliz tili: O'qish va yozuv ko'nikmalarini rivojlantirish. – Samarqand: Zarafshon nashriyoti, 110.

3. Karimov A. (2015). O'qish ko'nikmalarini rivojlantirishda interaktiv metodlarning ahamiyati. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 120.

4. Qodirova M. (2019). Ingliz tilini o'qitishda baholash tizimlari va ularning amaliyoti. – Buxoro: Ma'naviyat, 95.

5. To'xtasinova N. (2017). Til o'qitishda nazorat mexanizmlarining samaradorligi. – Qarshi: Nasaf, 130.

6. Xudoyberdiyev R. (2018). Ingliz tilini o'qitishda nazorat turlari va usullari. – Toshkent: O'zbekiston milliy entsiklopediyasi, 135.

7. Yoqubov Sh. (2021). O'qish ko'nikmalarini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalar. – Andijon: Fan va ta'lim, 102.